

Indicije

1

- Indicije (osnovi sumnje, osnovi podozrenja) – činjenice koje ukazuju na postojanje KD, na bližu ili dalju vezu između tog dela i nekog lica na osnovu kojih se može sa manjom ili većom verovatnoćom zaključiti da je je KD izvršeno ili nije, kakva je veza između određenog (određenih) lica i KD, kao i na druge okolnosti značajne za razjašnjenje krivične stvari
- Kriminalistička delatnost u pretkrivičnom postupku pre svega ali i u krivičnom – nezamisliva bez rada sa indicijama
- Najteža KD – po pravilu se vrše potajno i bez svedoka ⇒ učinioci nastoje da nakon njegovog izvršenja ostvare “skoku tamu” koji se ogleda u potajnom pripremanju, izvršenju i uživanju plodova KD tako da su OUP i sudovi neretko upućeni da otkrivaju, razjašnjavaju a ponekad i da presuđuju KD jedino na osnovu indicija

- Prikupljaju se svim operativno-taktničkim radnjama (razgovorom sa građanima, specijalnom opservacijom, korišćenjem psa tragača, racijom itd.) i radnjama dokazivanja, tj. Istražnim (sudskim) radnjama (saslušanjem okrivljenog, uviđajem, veštačenjem, pretresom itd.)

Podela indicija

- Predstavljaju najraznovrsnije činjenice ⇒ podela u nekoliko grupa:
 1. Kriterijum: okolnosti na koje usmeravaju kriminalističku delatnost ⇒ podela: one koje ukazuju postojanje KD i koje ukazuju na određeno lice kao mogućeg učinioca
 - Indicije koje ukazuju na postojanje KD: vrstu dela, način izvršenja, uzroke koji su pogodovali ili doprineli njegovom izvršenju, moguće (tipične) motive iz kojih je delo moglo da bude izvršeno, vreme izvršenja, upotrebljeno srestvo izvršenja itd.
 - Indicije koje ukazuju na mogućeg izvršioca i olakšavaju njegovo otkrivanje, pronalaženje, upoznavanje i identifikaciju (npr., na osnovu načina izvršenja mogu se doneti zaključci o psifičkim osobinama i stručnim znanjima učinioca, na osnovu tragova može se izvršiti njegova identifikacija)

2. Kriterijum: priroda \Rightarrow podela: materijalne, psihičke i moralne
- Materijalne indicije – čine kriminalističke informacije koje su odražene na materijalnim nosiocima (predmetima i tragovima KD, situaciji KD)
 - U pojedinim slučajevima: da bi se dešifrovala kriminalistička informacija \Rightarrow neophodno preduzimanje veštačenja; u jednostavnijim slučajevima \Rightarrow dovoljno logičko zaključivanje i opšte stručno iskustvo (npr. na licu mesta pronađena je tabakera koja pripada osumnjičenom)
 - Psihičke indicije – predstavljaju promene u ponašanju izvršioca kao i lica koja imaju bilo kakvu vezu sa KD ili im je poznato ko ga je izvršio
 - Moralne indicije – vrsta psiholoških koje se temelje na proceni karaktera osumnjičenog ili okrivljenog
 - Zasnivaju se na analizi njegovog ranijeg ponašanja u sličnim prilikama kao što je i bila situacija KD (ranije vršio ili osumnjičen za ista ili slična KD) i na osnovu toga se pokušava odrediti verovatnoća izvršenja konkretnog KD koje se dovodi u vezu sa njim

- Indicijalni dokaz – potpun samo kada obuhvata istovremeno materijalne, psihološke i morale indicije ⇒ sve zajedno prikazuju događaj u celini: spoljnu i unutrašnju stranu; bez prve slučaj je pogrešno određen, bez druge ostaje neobjašnjen
- 3. Kriterijum: vreme nastanka ⇒ podela: indicije nastale pre izvršenja KD; indicije ispoljene za vreme izvršenja KD i ispoljene posle izvršenja KD
 - Indicije nastale pre izvršenja KD sačinjavaju:
 - 1) Moralna sposobnost za izvršenje KD (indicija po karakteru);
 - 2) Motiv KD kao indicija;
 - 3) Ispoljavanje volje za izvršenje KD kao indicija;
 - 4) Sumnjivo ponašanje kao indicija, druženje sa licima na rđavom glasu;
 - 5) Ranije kazne;
 - 6) Telesna i duševna svojstva podobna za izvršenje dela, znanja, sposobnost, zanatsko i stručno iskustvo, veštita i navike i

- 7) Poznavanje izvesnih okolnosti koje nisu svima poznate ili nepoznavanje izvesnih okolnosti koje bi morale da budu nekome poznate
 - Indicije ispoljene prilikom izvršenja KD sačinjavaju:
 - 1) Prisutnost na mestu izvršenja KD;
 - 2) Posed sredstava i oruđa KD;
 - 3) Telesne i duševne osobine i karakteristike, navike, veštine, sposobnosti i znanja;
 - 4) Karakter koji je učinilac ispoljio prilikom izvršenja KD kao indicija;
 - 5) Poznavanje izvesnih okolnosti koje nisu svima poznate ili nepoznavanje izvesnih okolnosti koje bi morale biti nekome poznate i koje su se ispoljile prilikom izvršenja KD;
 - 6) Motiv KD koji se ispoljio prilikom izvršenja i
 - 7) Učestvovanje u izvršenju KD

- Indicije ispoljene posle KD su>
 - 1) Tragovi KD na izvršiocu;
 - 2) Učestvovanje u delu;
 - 3) Koristi od KD;
 - 4) Psihičko dejstvo KD na učinioca;
 - 5) Indicije po sumnjivom ponašanju i
 - 6) Indicije po lošem pravdanju (kontradikcije u iskazu, lažan alibi i sl.)
- 4. Kriterijum: vrednosti koju imaju u kriminalističkoj delatnosti ⇒ podela: indicije kao orijentaciono-eliminacione činjenice i indicije sa pravim važenjem, tj. dokaznom snagom (posredni dokazi)
- 1. Indicije kao orijantaciono-eliminaciona činjenice – nezamljive u pretkrivičnom postupku u fazi kriminalističke kontrole i kriminalističke obrade

- Prikupljaju ih OSL u vanprocesnoj delatnosti preduzimajući operativno-taktičke radnje ⇒ na taj način pribavljene kriminalističke informacije nemaju karakter dokaza u pravnom smislu; neprocenljiv značaj jer usmeravaju kriminalističku delatnost u određenim pravcima
- Na osnovu tako pribavljenih indicija mogu da se planiraju i proveravaju različite kriminalističke verzije kojima se objašnjavaju i utvrđuju moguća značenja pronađenih indicija
- Većina pronađenih indicija u prekrivičnom postupku ima prevashodno heurističku ulogu pomoću koje se traga za novim(do tada) nepoznatim nosiocima dokaznih informacija koje će biti obezbeđene dokaznim radnjama, recimo uviđajem
- Indicije sa dokaznom snagom (posredni dokazi) – prikupljaju se primenom procesnih (sudskih radnji) i predstavljaju dokaze u pravnom smislu reči
- Proces dokazivanja pomoću indicija je drugačiji i duži nego pomoću neposrednih dokaza

- Za razliku od neposrednog dokaza koji je jednoznačan (izjava svedoka očevica), indicijalan dokaz je višeznačan, tako da je neophodno planirati i proveravati verzije o svakom mogućih značenja
- Na drugoj strani svaka indicijalna činjenica posmatrana izolovano, sama za sebe, nema veliku dokaznu vrednost, upravo zbog svoje višeznačnosti
- Zato se indicijalni dokaz gradi povezivanjem svih indicija u celinu, njihovim uzajamnim analiziranjem, procenom i vrednovanjem
- Indicijalni dokaz – sastavljen dokaz koji sačinjeva ukupnost svih indicija koje zajedno treba da čine mozaik, sliku, celovito objašnjenje čitavog krivičnog događaja
- Ovde se sreće prelazak kvantiteta (moguće višeznačno objašnjenje svake pojedine indicije) u novi kvalitet kada sve indicije zajedno posmatrano grade celovitu dokaznu zgradu jer sve one u celini isključuju različita objašnjenja događaja (verzije) i nameću samo jedno tumačenje

- Indicijalni dokaz – potpun samo kada se različita tumačenja svake indicije međusobno isključuju i kada ostaje samo jedno, koje logički ne dozvoljava planiranje drugih verzija
- Dokazivanje pomoću indicija ne određuje samo broj indicija u procesu njihovog međusobnog ipoređivanja nego i kvalitet (težina) svake pojedine indicije
- Veću dokaznu snagu ima manji broj značajnih indicija (tzv. glavne indicije) koje ukazuju na bližu i jaču vezu između KD i nekog lica, nego veći broj manje značajnih indicija (tzv. sporedne indicije) kod kojih je ta veza dalja, slabija i manje specifična
- U radu sa indicijama, pri formiranju indicijalnog dokaza, zapaža se nekoliko faza
- Prva faza je otkrivanje (uočavanje) indicijalne činjenice, fiksiranje istražnim radnjama i provera njene verodostojnosti
- U drugu fazu ulaze analiza i procena značenja indicijalne činjenice
- Planiraju se i proveravaju verzije o njenim mogućim značenjima

- Indicijalna činjenica – posmatra se i proučava neodvojivo od drugih indicijalnih činjenica i neposrednih dokaza
- Treću fazu sačinjeva analiza svih raspoloživih dokaza i procena, da li zajedno grade sistem, celovitu i jednoznačnu dokaznu zgradu koja isključuje bilo koje drugo tumačenjekrivičnog događaja
- Pogrešno je mišljenje da se direktni dokazi smatraju vrednijima od indicijalnih
- Kada se povežu sa drugim direktnim dokazima, indicije u krivičnom postupku poseduju veliku snagu
- Postoje mišljenja da je indicijama mesto samo u pretkrivičnom postupku ali ne i u krivičnom, da indicije nisu dokazi
- Sudska praksa bi bila neizvodljiva bez korišćenja indicijalnih dokaza; većina stvarnih dokaza predstavlja upravo i jedino indicijalne dokaze
- Stvarni dokazi su nemi svedoci koji su najpouzdaniji jer ne lažu; ne priznaju im karakter dokaza što je gruba logička greška
- U radu sa indicijalnim dokazima moguće su greške ali to nije razlog za njihovo nepriznavanje jer sudska praksa ne može bez njih; dešavaju se sudske zablude i u radu sa neposrednim dokazima

- Dokazna građa je najkvalitetnija kada je sačinjava sistem, celina međusobno povezanih neposrednih i posrednih (indicijalnih) dokaza, i kada se postojanje odučnih činjenica ustanovljava kombinovanim dokazom
- O kombinovanom dokazu treba govoriti kada su za istu činjenicu, koji treba dokazati, povezane različite vrste dokaza
- U vezi sa jednom određenom činjenicom saslušani su svedoci i veštaci, primenjena objektivna dokazna sredstva, isprave i tragovi

- U kriminalistici: razrađene tri metode za otkrivanje nepoznatih učinilaca na osnovu indicija:
 - 1) Metoda eliminisanja pri otkrivanju učinioca pojedinog KD;
 - 2) Metoda otkrivanja nepoznatog učinioca po načinu izvršenja u slučajevima ponavljanja KD (korišćenje MOS metode) i
 - 3) Metoda sastavljanja lista indicija za više KD i za više osumnjičenih lica kako bi se pronašao stvarni izvršilac

- Veliki broj KD (pre svega najtežih) vrši se bez svedoka ⇒ kriminalističku delatnost treba temeljiti na indicijama uz pomoć kojih će se na posredan način doći do krivca
- Nakon saznanja za postojanje krivičnog događaja neopodno je postaviti i naći odgovore na tri kriminalističko-taktička pitanja:
 1. Šta se desilo (postoji li ili ne KD)? ⇒ na osnovu analize posledice KD
 2. Šta obeležava (označava) izvršioca?
 3. Da li je osumnjičeno lice stvarni izvršilac KD?
- Odgovaranje na prvo pitanje: potrebno je postaviti kriminalističko-taktičku diferencijalnu dijagnozu i utvrditi krivičnopravni značaj (sadržaj) konkretnog krivičnog događaja
- Utvrđivanje postojanja KD: u najvećem broju slučajeva nije teško odmah zaključiti postojanje KD na osnovu opažanja

- Slučaj kada se ne može odmah utvrditi: mora se poći od planiranja tipičnih verzija u pogledu mogućih odgovora na prvo znatno pitanje kriminalistike
- Npr. pronađen mrtav čovek, tipične verzije: ubistvo (umišljajno/nehatno), nesrećni slučaj, samoubistvo
- Postojanje sumnje u postojanje KD: otvara se kriminalistička obrada sa zadatkom da decidirano odgovori na tu dilemu (utvrđivanje tačnog uzroka smrti obdukcijom, eventualnog motiva za ubistvo/samoubistvo)
- Potvrđan odgovor na prvo pitanje – odgovara se i na ostala dva
- Odgovor na drugo pitanje: treba poći od analize KD odnosno svih pronađenih indicija koje ukazuju na objektivnu i subjektivnu stranu dela ⇒ planirati i proveravati verzije u vezi sa značenjem svake indicije sa odgovorima na svih devet zlatnih pitanja kriminalistike
- Planiranje verzija o mogućem izvršiocu: treba poći od principa maksimalnog broja osumnjičenih lica (spisak u pisanoj formi)
- Cilj kriminalističke obrade: sve osnovi sumnje koje ukazuju na jednog osumnjičenog proveriti i pokušati da poveže u sistem uz traženje novih indicija ili činjenica sa karakterom neposrednih dokaza u postupku; pojedine indicije povezuju se u celinu – novi kvalitet (osnovanu sumnju)

- Odgovor na treće pitanje: proverava se i pozitivno utvrđuje jer ne može neko biti kriv samo što je nakon eliminacije ostao na spisku ⇒ pozitivno utvrditi vezu osumnjičenog sa KD; preispitivanje ranije primenjenog metoda eliminacije
- Razotkrivanje kriminaliteta krivaca iz navike – sklonost ka ponavljanju KD što uslovljava diferenciranje kriminalne usmerenosti ka određenim vrstama KD (specijalizacija)
- Specijalizacija – ogleda se u ponavljanju načina izvršenja KD (ili određenih segmenata) ⇒ onova za primenu kriminalističkih metoda njihovog razotkrivanja
- Paradoks: da bi kriminalac bio uspešan mora da usavrši način izvršenja KD a istovremeno na osnovu njega može biti razotkriven (ostavlja trag sopstvene individualnosti) ⇒ zločinal postaje žrtva vlastitog načina izvršenja (modus operandi)
- Klasično shvatanje modus operandi sistema – temelji se na klasičnom učenju o perseveranci: upornost i privrženost krivca izvršenju istog KD i to uvek na isti način

- Savremeno shvatanje modus operandi – složen sistem, ne obuhvata samo radnju izvršenja koja se ponavlja u okviru iste vrste dela već i čitav kompleks okolnosti od kojih mnoge ostaju konstantne čak i kada učinilac menja vrstu KD; temelji se na izmenjenom tumačenju perseverance: pridržavanje načina izvršenja ili pojedinih elemenata načina od strane učinioca pri preduzimanju, izvršenju ili prikrivanju KD istih ali i različitih grupa KD
- Fenomen perseverance određuju:
 - a) Psihološke karakteristike ličnosti
 - b) Socijalne osobenosti ličnosti: veza ličnosti i profesije/znanja; ličnosti i oruđa/oružja; ličnosti i kulturnog, verskog, rasnog miljea
- Pečat individualnosti – ne samo elementi koji ulaze u pojam kriminalne radnje nego i oni koji važe za ukupni socijalno (i nekriminalno) ponašanje na osnovu kojih se može napraviti verzija između određene ličnosti i KD (savremeno shvatanje perseverance)

- Modus operandi – složen sistem koji se može podeliti na podsisteme:
 - a) Način pripremanja KD: način ozbora objekta napada, način i karakteristike (mesne, vremenske, lokalne) izbora mesta napada...
 - b) Način izvršenja same radnje KD: preferisanje objekta napada, vreme i mesto izvršenja, psihičke karakteristike učinioca pokazanih na mestu izvršenja KD...
- KD treba razvrstati na navedene podsisteme i u okviru svakog podsistema obaviti detaljnu analizu pojedinih kompleksa elemenata ⇒ mogu se uočiti karakteristike koje se ponavljaju kod različitih KD čiji su učinioci nepoznati a nisu vezane samo za kompleks radnje izvršenja
- Prikazana analiza služi kao osnova za sastavljanje profila ličnosti čije se neke karakteristike ispoljavaju kod različitih KD
- Da bi bila uspešna i izvodljiva primena metode eliminisanja – neophodno je praćenje kompjuterskog programa sa bazom podataka i izborom velikog broja opcija (standardizovane i logički povezane u srodne celine između kojih postoje razni nivoi hijerarhijske organizovanosti) između kojih se mogu praviti veze i upoređivanja (GIS tehnologije, Viklas sitem...)

- Metoda sastavljanj lista indicija za više KD i za više lica – pogodna za sužavanje kruga mogućih učinilaca i uočavanje verovatnog krivca
- Za primenu moraju biti ispunjeni uslovi:
 - a) Poznavanje vremena izvršenja KD ili/i
 - b) Poznavanje mesta izvršenja i
 - c) Postojanje ograničenog broja lica kao mogućih izvršilaca (zatvoren krug)
- Primena: za razjašnjavanje KD koja se ponavljaju
 1. Sačiniti liste sa vremenom izvršenja KD: datum izvršenja (ukoliko ne može čas)
 2. Lista KD
 3. Lista sa imenima lica koja su u vreme izvršenih KD bila u mogućnosti da izvrše KD
- Sumnjiva lica – ona koja se uvek ili u većini slučajeva pojavljuju

- Razlika u odnosu na prethodni indicijalni metod: KD sa mogućim izvršiocem povezuje vreme i mesto izvršenja; određeno lice je bilo na mestu izvršenja KD koja se ponavljaju upravo u vreme njihovog izvršenja